

Çocuk Sahibi Olmak ve Ebeveynlik

Having Children and Parents

Yunus MACİT (1)

Cited/Atf: Macit, Y. (2021). Çocuk sahibi olmak ve ebeveynlik, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 30-40

ÖZET

Aile hemen hemen bütün toplumlarda görülen bir kurum olarak, halen varlığını sürdürmekte ancak bununla birlikte önemli değişikliklere de uğramaktadır. Meydana gelen değişikliklerin en önemlileri arasında ise evlenme ile ilgili sebepler, çocuk sahibi olma durumları yer almaktadır. Şüphesiz insanların kendi motivasyonları dışında çalışma hayatı, sosyo ekonomik şartlar gibi birçok etken bu değişimlerde önemli bir yere sahip görünmektedir. Bu çalışma kapsamında 21. yüzyılda çocuğa verilen değer ile ebeveynlik algısının değişimi ve geldiği nokta değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde aile yaşam döngüsüne değinilerek devamında neden çocuk sahibi olunur sorusuna cevap aranmıştır. İkinci bölümde ise çocuğa verilen değer ile çocuk-ebeveyn ilişkisi üzerine yoğunlaşmıştır. Sonuç olarak bakıldığında yıllar içinde çocuk sahibi olma oranında bir azalma olduğu, bu azalmanın ve ailenin çekirdekleşmesinin çocuğa verilen değerlerin psikolojik olarak artmasını beraberinde getirdiği görülmüştür.

ABSTRACT

As an institution seen in almost all societies, the family still exists, but it also undergoes significant changes. Among the most important changes that occur are the reasons for marriage and the circumstances of having children. Undoubtedly, many factors such as working life and socioeconomic conditions, other than people's own motivations, seem to have an important place in these changes. Within the scope of this study, it was tried to evaluate the value given to the child in the 21st century and the change in parenting perception and the point it reached. In the first part of the study, the family life cycle was mentioned and the answer to the question of why to have children was sought. In the second part, the value given to the child and the child-parent relationship are focused. As a result, it has been observed that there has been a decrease in the rate of having children over the years, and this decrease and the family's withdrawal have led to a psychological increase in the value given to the child.

MAKALE TARİHİ

Geliş Tarihi: 02.01.2021
Kabul Tarihi: 28.01.2021

ANAHTAR KELİMELER

Çocuk, Ebeveyn, Aile, Değer

ARTICLE HISTORY

Received: 02.01.2021
Accepted: 28.01.2021

ANAHTAR KELİMELER

Child, Parent, Family, Value

GİRİŞ

Aile, sosyal bir varlık olan insan için vazgeçilmez bir unsur olarak tarihsel süreç içinde ve hemen hemen bütün toplumlarda varlığını koruyan bir yapı olarak vazgeçilmez görünmektedir. İnsanın doğduğu, büyüdüğü, kültürel değerleri ve gelenekleri öğrendiği, sosyalleştiği bir yapı olan aile, sevginin, dayanışmanın, sosyal desteğin, kendini gerçekleştirmenin ortaya çıkabildiği bir işlevler bütünüdür (Çamur Duyan, 2018). Çocuk sahibi olma hususu ise temelde sosyal, psikolojik ve ekonomik sebeplerden kaynaklanmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda şüphesiz geçmişe göre çocuk sahibi olma motivasyonunda ciddi oranlarda

¹ Öğr. Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yaşlı Bakım Hizmetleri Bölümü, e-posta: yunusmacit@ahievran.edu.tr

değişmeler meydana gelmiştir. Bununla beraber ebeveynlik algısı da değiştiği düşünülmektedir.

İnsanlar evlenmeye karar verdiklerinde yaşam boyu sürecek bir değişikliğin ilk adımını da atmış olmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise evlilik ve aile hayatının durağan bir yapı olmamasıdır. Bireyler aile içinde yıllar içinde değişip gelişen yeni roller kazanmaktadır. Yeni evlenen bir çift birlikte yaşama durumuna uyum sağlamaya çalışırken, ilk çocukları doğduğunda ise buna anne-babalık olgusuna uyum sağlamakta eklenmektedir. Aileye katılan her çocuk ile beraber bu uyum süreci ve rollerin dağılımı yeniden yapılırken, çocukların eğitim seviyeleri de bu rollerin işlevlerini farklılaştıran bir etmen olarak ortaya çıkmaktadır (Canel, 2013).

Demografik yapıya bakıldığında ise Türkiye’de 1950’lilerden itibaren bir değişim süreci göze çarpmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerden kent merkezine doğru yapılan iç göçler tarımsal üretimin düşmesine ve sanayileşme örüntülerinin gelişmesine paralel ve ilişki içinde yaşanan bir olgu olarak görülmektedir. Nedensellik içinde oluşan bu tablo sonucunda nüfusun artık büyük bir bölümünün kentlerde yaşamını sürdürdüğü, kişi başına düşen gayri safi milli hasılanın geçmişe göre önemli ölçüde arttığı, bireylerin sağlık ve eğitim gibi olanaklara daha kolay ulaşabildiği bir nüfus yapısını ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler çocuk sahibi olma, evlenme, nüfusun yaşlanması gibi olguları da beraberinde getirmiştir (Yavuz & Güllüoınar, 2019). Doğal olarak kırsal da çocuk sahibi olma motivasyonu ile kentsel yaşamdaki çocuk sahibi olma motivasyonu arasında önemli farkla olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olma isteğini yaşam şartları, yaşanan evin fiziki durumu, kadının iş yaşamına girmesi, sanayi yaşamında tarımın aksine çok geniş nüfuslara ihtiyaç duyulmaması gibi birçok faktör de etkili olmaktadır. Çoğu insanın diğer insanlarla yakın ilişkilere ihtiyacı bulunmaktadır. Yakınlık, entelektüel, fiziksel ve/veya duygusal olarak başka bir kişiyle paylaşımlarda bulunmak özellikle doğu toplumlarında son derece derin anlamlar taşımaktadır (Olson vd., 2011).

Bu çalışmada çocuk sahibi olma isteği, çocuğa atfedilen değer boyutları ve bu boyutları etkilen faktörler, ebeveynlik ve evlilik içindeki bu ilişkilerin nasıl oluştuğuna ve sürdürüldüğüne odaklanılmaya çalışılarak, insanların çocuk sahibi olma ya da olmama isteklerinin ve çocuğun aile içindeki yerinin nasıl bir anlama geldiği sorularına cevaplar aranacaktır.

1. AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ

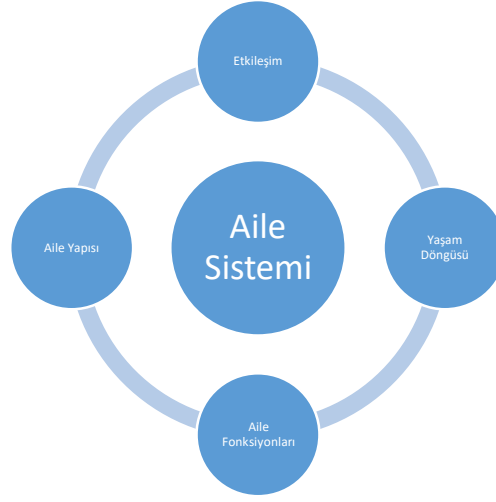
Aile yaşam döngüsü düşüncesi öncelikle aile üyelerinin gelişim ve değişim sürecine uyum sağlamak için ortaya koyduğu çabanın, sonrasında ise ailenin herhangi bir bireyinde ki gelişmelerin diğer aile üyelerinin birini ya da hepsini etkileyebileceğini içeren bireysel gelişim anlayışının olduğu bir bakış açısına sahiptir (Nichols, 2013).

Aile yaşam döngüsü evlilik öncesi dönemden ailenin son üyesinin vefatına kadar süren, aile ve üyelerini tanımada, topluma etkilerini belirlemede kullanılan önemli bir araçtır. Aile yaşam döngüsü aileyi zaman değişkenine bağlı olarak ele aldığından uzun zaman gözlem gerektiren bir uygulamadır. Aile yaşam dönemlerinin farklı özelliklerini ve yapısını ortaya koyma çalışmaları aynı zaman da toplumların yaşadığı sosyal problemlerin anlaşılmasına da bir zemin oluşturmaktadır (Özdemir vd., 2013). Sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik alandaki gelişmeler evlilik ve aile olgusuna verilen değerinde değişmesine neden olmaktadır. Aile hayatındaki önemli değişimler ve evlilikten son çocuğun yetiştirilmesine kadar geçen periyodun gittikçe azalıyor olması aile yaşam döngüsünde de değişimlere yol açmaktadır. Aile yaşam döngüsünde ortaya çıkan bu değişimler toplumları evlilikler yönünden etkilemekle birlikte toplumsal ve psikolojik etkileri de olabilen bir süreç olarak yaşanmaya devam etmektedir (Çamur Duyan, 2018).

Ailenin zaman içindeki gelişimini betimleyen ve sekiz evreden oluşan Aile Yaşam Döngüsü Modeli ilk olarak Duvall (1957) tarafından ortaya konulmuştur (Özabacı ve Erkan, 2017). Aile yaşam modeli evlilik süreci ile başlamakta olup bireyi ölümü ile sona ererken, ailenin geçmiş, şimdi ve gelecekteki gelişimsel görevleri ile ilgili uygulayıcıların karşılaşılabilecekleri problemleri

tanımlaması boyutuyla, ailenin her bir evrede yaşayabilecekleri durumları içermesi açısından son derece önemlidir (Çağlayan Bingöl, 2013). Duvall'ın bu sekiz evreli modelinin yanında Carter ve McGoldrick (1980) altı evreli bir model geliştirmiştir. Bu ikinci modelin evreleri ise bekâr genç yetişkinler-evden ayrılma, yeni evli çiftler, küçük çocuklu aileler, ergen çocuklu aileler, çocukların evden ayrılması ve ileri yaştaki ailelerden oluşturulmuştur. Aile yaşam döngüsünde son olarak ise 1990 yılında Gardner (1990) 20 ailenin fotoğraf albümünü inceleyerek, bu ailelerin yaşam döngüsünü araştırmış ve dört evreli bir yaşam döngüsü tespit etmiştir. Gardner'ın Aile Yaşam Döngüsü ise ebeveynlik öncesi dönem, okul öncesi çocuklu aileler, okul çağı çocuklu aileler, okul çağı sonu çocuklu aileler evrelerinden oluşmaktadır (Nazlı, 2016).

Tablo 1: Aile Sistemi (Ayaz & Kılıçarslan, 2020).

Aile yaşam döngüsü evreleri bireylerin rollerinde yaşanan değişimler ve geçişler ile ortaya konulan bir oldu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu döngü içerisinde birçok kritik basamaklar olmakla birlikte özellikle döngü içinde evlenme, ilk ve son çocuğun aileye katılımı, son çocuğun evden ayrılması süreçleri çocuk sahibi olma ve ebeveynlik konusuna değinmektedir (Gür, 2011).

Aile yaşam döngüsünde özellikle yeni evli çift ile aileye ilk çocuğun katılması evrelerinde bireylerin hayatlarında üstlendikleri rollere ek olarak birçok rol eklenmekte, sorumluluklar artmakta ve bu yeni sürece uyum sağlanması gerekmektedir. Aile dinamikleri içerisinde en önemli unsurlardan biri anne babaların çocukları ile ilişki ve iletişimlerini doğru anne-baba rolleri ile çocuklarına yaklaşmak önemli bir yer tutmaktadır. Aile ancak bu şekilde çocuklarına özgüven sağlayabilecektir. İnsan yaşamında ebeveyn olma ile sadece çocuk sahibi olunmamakta, aileye yeni katılan çocuk ile yeni endişeler, yeni zorluklar ve yeni stresler gibi olumsuz durumların yanında yeni duygular, yeni anlayışlar ve yeni sevinçler gibi olumlu duygular da oluşturabilmektedir (Pınar & Kükcü Doğan, 2020). Bu nedenle aile yaşam döngüsünde yeni evli çift ve yeni evli çiftin çocuk sahibi olması evreleri ebeveyn çocuk ilişkisi bakımından önemli bir kırılma noktalarını oluşturmaktadır.

2. İNSAN NEDEN ÇOCUK SAHİBİ OLMAK İSTER?

İnsanlar neden çocuk sahibi olmak ister sorusuna birçok açıklama yapılabilecektir. Ancak temelde dört neden insanların çocuk sahibi olmasında önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu sebeplerden birincisi daha çok tarım toplumunda yer aldığı düşünülen bir olgu olup, çocuğun ailenin üretim potansiyeline katkısının olduğuna inanılmasıdır. İkinci sebep insanların yaşlılık süreçlerinde kendileri ile ilgileyecek birilerine gereksinim duyması olarak ifade edilebilmektedir. Üçüncü olarak ise inanç sistemlerinden gelen değerler çocuk sahibi olma konusunda insanlara motivasyon verebilmektedir. Çocuk sahibi olma konusunda son ve

dördüncü faktör ise bireylerin çocuk sevgisini tatmak istemeleridir. Yukarıdaki dört faktör dışında çocuk sahibi olmak, birçok insan için yakın ilişki kurma ve bağlanma ihtiyacı giderme hususunun sağlanmasında önem arz ettiği ifade edilebilmektedir (Uğur, 2018).

Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları (TAYA) sonucunda hazırlanan ileri istatistik analizleri sonucunda Türkiye’de ideal çocuk sayısı beklentisi kırsal bölgelerde ortalama 3,4; kent yaşamının sürdürüldüğü bölgelerde ortalama 3,2 olarak ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bununla beraber sahip olunan çocuk sayısı ise bu ortalamaların altında bulunmaktadır. Yine araştırma raporuna göre çocuk sahibi olma isteği konusunda istatistiksel olarak en anlamlı sonuç bölgesel farklılıkların ortaya çıkması olarak ifade edilmektedir. Doğu bölgelerinde çocuk sahibi olma isteği daha fazla iken batıya doğru gidildikçe çocuk sahibi olma isteğinin azaldığı görülmektedir. (Akyurt, 2018). İfade edilen sayısal değerler doğrultusunda ülkemizde çocuğa önemli derecede değer verildiği ve çocuk sahibi olmak konusunda motivasyonun olduğu ancak yaşam şartları doğrultusunda çocuk sahibi olma durumunun kısıtlanabildiği söylenebilmektedir.

Türkiye’de insanlar neden çocuk sahibi olmak istiyor sorusuna bakıldığında kırsal bölgelerde özellikle tarımın hâkim gelir kaynağı olan ailelerle ekonomik sebeplerle çocuk sahibi olma durumunun, kent yaşamının getirdiği şartlar doğrultusunda geniş aileden çekirdek aileye geçilen aile yapısında ise daha çok çocuğa psikolojik değer atfedildiği bilinmektedir (Yavuz & Güllüpinar, 2019). Çocuğa verilen değer boyutunda önemli bir üçüncü olguyu ise sosyolojik beklentiler oluşturmaktadır. Özellikle inanç değerlerinin egemen olduğu, nesil devam ettirme duygusunun baskın bir şekilde hissedildiği, her ne kadar aile yapısı fiziki olarak çekirdek aile olarak görünse bile, ilişkisel olarak geniş ailenin, kent ve kırsal ilişkisinin aktif bir şekilde devam ettiği ülkemiz de çocuğun sosyolojik değeri oldukça belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Sahip olunan çocuk sayısına ve istenen çocuk sayısına ilişkin olarak yapılan analizlerde sahip olunan çocuk sayısının sosyoekonomik, kültürel özelliklere göre önemli farklılıklar gösterirken doğurganlık tercihlerinin o kadar farklılaşmadığı görülmektedir. Dolayısıyla sahip olunan çocuk sayısı ve istenen çocuk sayısı arasında bir farklılık olduğu, bazı kadınların istediğinden çok çocuğa, bazılarının ise istediğinden az çocuğa sahip olduğu anlaşılmaktadır. İstlenen ve sahip olunan çocuk sayısı arasındaki ilişki öğrenim düzeyine, yaşanan bölgeye, medeni duruma, sosyoekonomik statüye, sosyal güvencenin olup olmamasına göre farklılıklar göstermektedir (Akyurt, 2018). Bütün bu faktörlere ek olarak yoksulluk, göç, işsizlik, hastalıklar gibi problemlerinde çocuk sahibi olma durumunu önemli derecede etkilediği düşünülmektedir.

Çocuk sahibi olma konusunda ilk evlenme yaşının da önemli bir etken olarak ön plana çıktığı varsayılmaktadır. Bu konuda yapılan analizlerde 1950’li yıllara oranla günümüze gelindiğinde hem erkekler açısından hem de kadınlar açısından evliliğe ilişkin bir erteleme davranışının olduğu ortaya konulmaktadır. Erkeklerde ilk evlenme yaşı bu periyotta 19’dan 28’e yükselirken, kadınlarda 16’dan 24’e yükselmiştir (Koç & Saraç, 2018). Evlilikteki yaşın yükselmesi ile beraber kentsel bölgelerde yaşanılmaya başlanması dolayısıyla hem ekonomik sebeplerle hem de kadının statüsündeki değişimler sebebiyle annenin de çalışma hayatına girmesi sonucunu beraberinde getirmektedir. Geniş aile bağlarının ilişkisel olarak devam etmesine rağmen fiziki olarak çekirdek aileden uzak olması sonucunda çocuğa bakım verecek kişi ile ilgili ailelerde kaygılar oluşmaktadır. Aile dışından olan bakım verecek kişiye güvenme sorunu dışında profesyonel bakım hizmetinin maliyeti de bu konuda bir sorun haline gelebilmektedir. Bütün bu faktörler çocuk sahibi olma ya da daha az çocuk sahibi olma ile ilgili önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. ÇOCUĞA VERİLEN DEĞER

Türkiye gibi ailenin toplumsal yapı içinde önemli bir kurum olarak görüldüğü ülkelerde, aileye öncelikle çocuk merkezli bir yaklaşım sergilenmekte ve bu yaklaşım doğrultusunda hem evlilikler hem de aile içinde ortaya çıkan ilişkilerin çoğu çocuğu merkeze alan sosyal ilişkiler sistemi olarak ortaya çıkmaktadır. Çocukluk olgusu sosyal ve kültürel koşullardan bağımsız bir şekilde ortaya çıkmamaktadır. Bu bağlamda sosyal ve kültürel koşulların değişmesi paralelinde

çocuğa atfedilen değerde de değışmeler olabilmektedir. Başka bir şekilde ifade edilirse, biyolojik temelli olarak çocuğun geçirdiği gelişim süreçlerini esas alan küresel ilkeler dışında, her toplum bir bakıma kendi çocuk algısına ilişkin bakış açısını belirlemektedir. (Yavuz & Güllüpinar, 2019).

Çocuk kavramının tanımı Türk Dil Kurumu sözlüğünde; “küçük yaştaki oğlan ya da kız, soy bakımından oğul ya da kız, bebeklik çağı ile erginlik çağı arasında gelişme döneminde bulunan” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2020). Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanarak imza altına alınan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesine göre ise çocuk, “daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan” olarak tanımlanmaktadır (Akgün & Çetin, 2020). Bunun yanında istatistiki veriler incelendiğinde; TÜİK bilgilerine göre ise Türkiye’de 2019 yılı itibarıyla toplam nüfusun %27,5’i çocuklardan meydana gelmektedir. Türkiye’de çocuk bulunan hane halkı sayısına bakıldığında ise 11.373.675 sayısı görülmektedir. 2019 yılı hane halkı sayısı 24.001.940 olduğu düşünüldüğünde çocuk bulunan hane halkı sayısının oranı % 47.38 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu oranda bize mevcutta her iki hane halkından birisinde çocuk olduğu sonucunu vermektedir. Genel olarak bakıldığında ise 2019 yılında yıllık çocuk nüfus artış oranının binde -1,9 oranında azalması çocuk sahibi olma isteği konusunda negatif yönlü bir süreç olduğunu ifade etmektedir (TUİK, 2020). Yaşanan bu sürecin günümüzde artarak devam eden küreselleşme ve teknoloji kullanımında ki hızlı artış doğrultusunda yaşanan toplumsal değışim sürecinin aile kurumunu da etkilemesi sonucunda oluştuğu düşünülmektedir (Yavuz & Özmete, 2012). Aile kurumunda yaşanan değışim ve dönüşümler sonucunda ataerkil geniş ailenin zayıfladığı, buna bağlı olarak ta aile ve hane halkı kompozisyonların da bir dönüşüm yaşadığı görülmektedir. Son 40-50 yıllık periyod süresinde “çekirdek” ve “dağılmış aile” sayısının yükselmesi, “geniş aile” sayısının ise düşmesi, günümüze gelindiğinde ise özellikle “tek ebeveynli aile” ve “tek kişilik hane halkı” sayılarında kayda değer artışın görülüyor olması durumları da çocuğun değerini önemli derecede etkilemektedir (Yavuz & Güllüpinar, 2019).

Çocuğun değeri ile ilgili kuramsal yaklaşımlar değerlendirildiğinde Gelişimsel İdealizm teorisi çerçevesinde kadınların toplumdaki yerinin, ailelerin kurulma şeklinin değışmesine bağlı olarak çocuk yetiştirme algısının ve çocuğun toplumdaki yerinin değıştiği, buna bağlı olarak ta yeni bir ideal aile yaklaşımının meydana geldiği ifade edilmektedir (Koç, 2018). Türkiye’de çocuğa verilen değer ve çocuk sahibi olma motivasyonunda meydana gelen bu değışmede aile yapısının sosyoekonomik, demografik dönüşüm ve düşünsel değışiminin önemli rolü bulunmaktadır. Bu üç faktör gelişimsel idealizm teorisinin de açıkladığı noktalar içinde yer almaktadır (Koç, 2014). Dolayısıyla çocuğa verilen değer ya da çocuk sahibi olma gereksiniminin aile yapısından bağımsız düşünülemez, ailenin geçirdiği değışime paralel olarak çocuğun değerinin de farklılaştığı öngörülmektedir.

Doğurganlık ekonomik teorisi ise, bir kişinin çocuk sahibi olmaya karar vermesi için, çocuk sahibi olmanın yararlarının çocuk sahibi olmanın zaman ve parasal maliyetlerinden daha ağır basması gerektiğini ileri süren bir yaklaşım olarak ön plana çıkmaktadır (Uğur, 2020).

Çalışmanın bu bölümünde Kağıtçıbaşı’nın (2005) kategorize ettiği üç farklı çocuk değeri olan ekonomik/faydacı, psikolojik ve sosyal değer esas (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005) alınarak, çocuğa verilen bu değer boyutları açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1. Ekonomik Değer

Çocuk sahibi olmayı destekleyen sosyal normlar, tarım toplumlarında emek gücü sağlamak ve büyüdüklerinde ebeveynlere sosyal destek sağlamak için işlevsel görülmekte iken, bugün özellikle gelişmiş ülkelerdeki mevcut ekonomik yapıda, çoğunlukla çocuklar ebeveynler için bir yük olarak düşünülmektedir (Uğur, 2020). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de 1950’li yıllarda çocuğun aile içindeki değerinin belirlenmesinde ekonomik beklentiler rol oynarken, kırdan kent hayatına geçiş süreci sonrasında çocuğa atfedilen ekonomik değer beklentisi azalma eğilimi göstermiştir.

Çocuğun değeri kavramı, anne babaların çocuk sahibi olmak suretiyle elde ettikleri psikolojik, sosyal ve ekonomik açılardan oluşan maliyet ve faydaların toplamı şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuğa verilen değer hususunda Kağıtçıbaşı ve Ataca “*ekonomik/faydacıl, psikolojik ve sosyal*” (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005) başlıkları altında üç farklı yaklaşımın olduğunu belirterek, bu değerın ekonomik gelişmelerden bağımsız olmadığını ifade etmiştir (Erol & Aloğlu, 2017). Çocuğun değeri ile ilgili belirleyiciler arasında eğitim seviyesi, refah düzeyi, yerleşim yeri özellikleri de yer almaktadır (Yavuz & Güllüpinar, 2019). Bu etkenlere ek olarak sosyoekonomik durum iyileştikçe bireylerin çocuk sahibi olma isteğinin azaldığı TAYA 2018 ileri istatistik analizlerinde belirtilmektedir (Akyurt, 2018).

Ebeveynler sadece çocuklara olan sevgilerinden dolayı çocuklarının insan sermayesine yatırım yapabilseler de, çocukları için fedakârlık yapmalarının yanı sıra yaşlılıkta çocuklarından maddi ve manevi destek görmeyi de arzulayabilmektedir (Jeong & Kim, 2020).

3.2.Psikolojik Değer

Çocuğa yüklenen psikolojik değer çocuğun ebeveynlere verdiği mutluluk, birliktelik duygusu yaşama gibi durumlar olarak başta ifade edilebilmektedir. Çocuğa verilen psikolojik değerın güçlü olduğu ailelerde ebeveyn-çocuk ilişkisi, çocuğun bağımsız bir kimlik geliştirmesini destekleyecek nitelikte ortaya çıkmaktadır. Çocuğa verilen psikolojik değerın artması, çocuk sahibi olma konusunda cinsiyet tercihinde bulunmama ve tek çocuk sahibi olma ile yetinme gibi aile örüntüsü oluşturmaktadır (Boyacıoğlu, 2020). Ailelerin sosyal ve ekonomik düzeyleri yükseldikçe çocuğa yüklenen psikolojik değerın arttığı bilinmektedir. Yine kent yaşamında çocuktan ekonomik beklentilerin azaldığı, psikolojik değerının arttığını söylemek mümkündür. Yıllar içinde çocuğa verilen psikolojik değerler çok daha önemli bir konuma yükselmiştir (Kağıtçıbaşı & Ataca, 2017).

3.3.Sosyolojik Değer

Ebeveynler, çocuklarının yetiştirilmesinde neyin önemli olduğu konusunda sahip oldukları inanç sistemleri, çocukların nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair beklentileri, gelişimin farklı aşamalarında çocukların kurumsal değeri doğrultusunda karar vermektedirler. Farklı aile ritüellerine ve inisiyatiflerine sahip olan ailelerde fiziksel çevrenin talepleri doğrultusunda gönüllü ya da istemsiz olarak sosyalleşme hedeflerine öncelik verilmektedir (Roopnarine & Gielen, 2005). Çocuğun bu manada sosyal değerinin daha ön plana çıktığı ifade edilmektedir.

Ailelerin çocuk sahibi olma durumları ile birlikte gelen sosyal kabul, yetişkin olarak kabul edilme, neslin devamı gibi durumlar çocuğa yüklen sosyal değeri oluşturmaktadır (Boyacıoğlu, 2020).

4. ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİSİ

Aile, değer sisteminin ve davranış örüntülerinin ilk şekillendiği, temel değerler, tutumlar ve davranışların yeni nesillere aktarıldığı bir kurumdur. Çocukluk dönemi bireyin aile içinde en güçsüz olduğu dönem olduğundan bu süreçte aile desteği gelişiminde son derece önemli olmaktadır. Bireyin aile içinde öğrendikleri, aynı zamanda toplumun yapılanması ve toplumsal değışimin yönünün belirlenmesi konusunu da ilgilendiren bir durumu ifade etmektedir. Aile içinde iletişimin ve etkileşimin kalitesinin toplumsal değışime yansımaları dikkate alındığında; çocuklar ve ebeveyn arasındaki iletişim, etkileşim ve çatışmalar dikkatli bir şekilde üzerinde durulması gereken hususlar olarak ortaya çıkmaktadır (Yavuz & Özmete, 2012).

Aile içindeki bireylerin özellikle de çocukların fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak sağlıklı ve normal gelişim gösterebilmeleri için erken çocukluk döneminde bazı temel gereksinimlerin ebeveynleri tarafından yerine getirmesi beklenmektedir. Bu gereksinimler arasında duygusal boyutta güvenli bağlanmanın oluşması, otonominin gelişmesi, yetkinlik ve kimlik algısının desteklenmesi, duyguların ve ihtiyaçların rahatça belirtilebilmesi gelmektedir (Adıgüzel vd., 2020). Günümüze gelindiğinde çocuk ebeveyn ilişkisinde üzerinde durulan temel meselelerden biri ise ortak ebeveynlik olgusu olarak öne çıkmaktadır. Ortak ebeveynlikte ülkemizin

geleneksel yapısının ötesinde babaların çocuklarının gelişiminde daha aktif rol almaları ve her iki eşinde çocuk ile doyum sağlayıcı bir ilişki kurması olarak tanımlanmaktadır. Anne ve babaların ebeveynlik görevinde birlikte yer almalarının sağlıklı bir şekilde olması çocuğun gelişimini, ailenin işlevlerini ve ebeveynler ile diğer alt sistemler arasındaki ilişkiyi olumlu bir şekilde etkilediği görülmektedir (Gürmen, 2019).

Sağlıklı bir ebeveyn-çocuk ilişkisinde aile bireylerinin birbirlerinin kişilik gelişimlerini tamamlamalarına destek olmaları, ilişkilerini ve etkileşimlerini karşılıklı olarak güven, sevgi ve dürüstlük içerisinde devam ettirmeleri, her bireyin kişisel yaşam alanına saygı duyulması ve aile bireylerinin rollerini yerine getirmesi gerektiği ifade edilmektedir (Çalıklar & Kadioğlu, 2020).

Kağıtçıbaşı, "Bağımlılık Aile Modeli", "Psikolojik (Duygusal) Bağımlılık Modeli" ve "Bağımsızlık Modeli" olarak 3 farklı aile örüntüsü olduğunu ifade etmektedir. Bu aile yaklaşımlarından "bağımlılık aile modeli", insan ilişkilerinin daha samimi olduğu, mekanik dayanışmanın görüldüğü, az gelişmiş, kırsal, tarımsal bölgelerde görülmektedir. İkinci model olan "bağımsızlık" yaklaşımı, bireysel değerleri öne çıkaran, bireyi kutsallaştıran bir kültüre sahip Batılı sanayileşmiş bölgelerde yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. Son olarak ise "psikolojik (duygusal) bağımlılık modeli" yukarıda ifade edilen ve birbirine karşıt görüşler olan aile yaklaşımlarının sentezi şeklinde ifade edilmektedir (Erol & Aloğlu, 2017). Bu bağlamda Türkiye'ye bakıldığında sosyoekonomik olarak bağımsızlaşan ancak psikolojik ve sosyolojik olarak ilişkilerin devam ettiği bir yaklaşımın olduğu görülmektedir.

Ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan araştırmalarda çeşitli ebeveyn tutumları belirlenmiştir. Bağçeli Kahraman ve Çubukçu tarafından yapılan çalışmada Baumrind (1971) tarafından dört başlıkta ele alınan anne baba tutumları otoriter, demokratik, ihmalkâr ve hoşgörülü olarak ifade edilmektedir (Bağçeli Kahraman & Çubukcu, 2019). Genel olarak ebeveyn tutumları ile ilgili çerçeve bu dört tutumun üzerinden şekillenmektedir. Çocukların yaşamlarında ebeveynlerin tutumlarının birbirinden farklı etkileri ortaya çıkmaktadır. Demokratik tutum sergileyen anne babalar çocuklarına daha özgür, özgüvenleri yüksek, kendi ayakları üzerinde durabilen, kendisiyle barışık bir kimlik geliştirmesine katkı yapmakta iken, Otoriter ebeveynler çocuklarını daha fazla baskı altında büyütür, kendi içine kapanmalarına yol açmaktadır (Akgün & Çetin, 2020). Ebeveyn tutumları aile ile çocuk arasındaki ilişkide önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğun değerinin belirlenmesi, ailenin çocuktan beklentilerinin oluşması, aile içinde rollerin paylaşılması gibi hususlarda ebeveyn tutumları belirleyici faktörler arasında yer almaktadır. Aile içerisinde sınırları belirlenmiş bir otoriteye ihtiyaç duyulmakla birlikte, otoriteye bağlı hiyerarşinin gerekli olduğu zamanlarda esnekliği sağlayabilecek yapının da olması gerekmektedir. Ailenin sağlıklı olarak işlevde bulunmasını sağlayacak bir diğer özellik, birliktelik boyutunda aile üyelerinin özerklik ve bağıllık ihtiyaçlarının dengeli bir şekilde karşılanması olarak ön plana çıkmaktadır (Camadan vd., 2017).

Bronfenbrenner'in (1979) Ekolojik Kuramına göre; çocuk gelişimsel süreçte, kardeş, ebeveyn, dede-nine, hayvanlar, okul ve arkadaşlar gibi karmaşık sosyal bir çevre içinde gelişmektedir. Bronfenbrenner'e göre çocuğun gelişimi çevresel sistemin etkisini yansıtmaktadır. Bu çevresel sistemler mikrosistem, mezosistem, egzosistem, makrosistem ve kronosistem olmak üzere beş halkadan oluşmaktadır. İlk halkayı oluşturan mikrosistemde anne-babaların çocuklarına gösterdiği demokratik, otoriter, izin verici ya da aşırı koruyucu tutumların çocuk üzerinde önemli etkiler bıraktığı belirtilmektedir (Bağçeli Kahraman & Çubukcu, 2019).

4.1.Sağlıklı Aile ve Çocuk

Aile, çocukların ilk sosyal deneyimlerini elde ettiği yer olarak belirtilmektedir. Bu nedenle ailede anne babalar ve çocuğa diğer bakım veren kişiler tutarlı, sevgi dolu ve olumlu davranışlar sergilemeleri önem taşımaktadır. Çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak her yönden sağlıklı bir şekilde büyümesi ve yaşı doğrultusunda gelişim göstermesi için aile ve çocuk ilişkisi son derece önemli bir konu olarak ön plana çıkmaktadır (İlden Koçkar & Harma, 2018).

Sağlıklı aile tanımı kültüre ve topluma göre farklılıklar gösterse de bazı ortak özelliklerinin olduğu söylenilebilmektedir. Aile içindeki bireyler arasındaki ilişkilerin açık ve net olduğu, iletişimin güven duygusu üzerine şekillendirildiği, değişime uyum sağlama konusunda sınırların esnek olarak belirlendiği, üyelerin özerk kimlik ve kişiliklerinin desteklendiği, çocukların sorumluluk alma konusunda teşvik edildiği ve geleceğe dair iyimserliğe sahip ailelerin sağlıklı olduğu vurgulanmaktadır (Camadan vd., 2017).

Sağlıklı aileler, çocukların anne babalar tarafından ihtiyaçlarının doğru şekilde karşılandığı ve tüm aile üyelerinin o ailenin yesi olmaktan mutluluk duyduğu yapılar olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla ebeveynler çocukların sağlıklı gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların yetenek ve potansiyelleri için kolaylaştırıcı, arabulucu, adaptif ve koruyucu bir sistemin kurulmasında çocuklarına rehberlik etmek ebeveynlerin en önemli sorumlulukları arasında bulunmaktadır (Karaca & Efiltili, 2020).

Tablo 2: Sağlıklı Ailelerin zellikleri (Ayaz & Kılıçarslan, 2020)

Sağlıklı Ailenin zellikleri
<ul style="list-style-type: none">
• Aile yelerine Bağlılık
• yelerin Cesaretlendirilmesi
• Manevi ya da Dini Yönelim
• Krizlerle başarımlık bir şekilde baş etme becerisi
• Beraber Vakit Geçirme İsteği
• Etkili İletişim rntleri
• Açık Roller

4.2. Aile İçi atışma ve ocuklara Etkileri

Çocuğun güven, denge, huzur duygularını hissederek doyuma ulaşacağı temel yer aile olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak ailede ocuk yukarıda sayılan durumların aksi bir şekilde çatışma ve tartışmalara şahit olursa, uyum problemleri, öfke patlamaları, iletişim sorunları ve akranları ile problemlili ilişkiler yaşayabilmektedir (İlden Koçkar & Harma, 2018). Aile içinde yaşanan anlaşmazlıklar ise aile işlevlerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesini engellemekte, başta çocuklar olmak üzere aile üyelerinin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Camadan vd., 2017). Çocukların bu olumsuz etkilerden korunması ve olumlu bir benlik algısı geliştirebilmesi için, aile bireylerinin kendi aralarında iyi ilişkiler kurması ve ebeveynlerin çocuklarına karşı güven verici ve hoşgörülü bir yaklaşıma sahip olmaları önemli bir konu olarak ön plana çıkmaktadır (Karaca & Efiltili, 2020).

Aile yeleri birbirinden aldıkları mesajlarla kendilerini değerli veya değersiz, güvende veya güvensiz hissetmektedir. Bu durum özellikle çocukların psikolojik, sosyal ve kültürel konularını, işlevselliklerini ve ruhsal durumlarını doğrudan şekillendiren bir faktör olarak ifade edilmektedir (Ayaz & Kılıçarslan, 2020). Aile içerisinde ortaya çıkan çatışmaların ve problemlerin içerisinde büyüyen çocuklarda, süreç içerisinde psikolojik ve sosyal sorunların ortaya çıkması, kendilerini başarsız ve yetersiz olarak algılamaları gibi durumlar meydana gelebilmektedir (Ahmadova & Yavuz, 2019). Bu nedenle aile içindeki çatışmalar çocukların gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Burada atışmanın şekli ve çocuğa yansıtılması bu etkilenmenin boyutunu etkileyecek bir faktör olarak görülmektedir.

Bir mikrosistem olarak ailenin yaşam döngüsünün evresini ve tüm aile üyelerinin bireysel gelişim evrelerini bilmek gerekmektedir. Sistemdeki her üyenin diğer aile üyelerini ve aile üyelerinin de bireyi etkilemesi olarak açıklanan "döngüsellik ilkesi" açısından aile

değerlendirildiğinde yaşanan sorunun bireylerden değil, kişiler arasındaki ilişkilerden kaynaklandığı görülmektedir (Tüzer & Göka, 2002). Dolayısıyla sorun veya belirti aile, yaşam döngüsündeki geçiş dönemlerine gereken uyarlamayı yapamadığında ortaya çıkarmaktadır. Aile de geçiş aşamalarında uyum sağlayamama çatışmalarda önemli rol oynamaktadır.

4.3.Ebeveynlerin Çocuklarına Verdikleri Ödüller ve Cezalar

Çocuklarının gelişimi ve onların korunması açısından kendilerini sorumlu hisseden ebeveynler, bu amaç doğrultusunda bazı ödüller ve cezalar vermek suretiyle eğitimi yürütme gayretinde olmaktadır. Anne babaların çocuklarını ödüllendirme şekillerine bakıldığında hediye, gezmeye gitme, övme, özel bir etkinlik yapma gibi yöntemler görülürken, cezalandırma yöntemlerine ise mahrum bırakma, bağırma-hakaret etme, fiziksel ceza (şiddet), istenmeyen davranışı başkalarına anlatmakla tehdit etme, küsme gibi davranışlar örnek verilebilmektedir (İlden Koçkar & Harma, 2018).

Çocuklarda görülen davranış sorunlarının ebeveyn tutumları ve ebeveyninin de kendi ebeveyni ile olan ilişkisini algılama biçimiyle ilişkili olduğu bilinmektedir. Çocukluk döneminde maruz kalınan işlevsel olmayan bir ebeveynlik biçiminin, yetişkinlik döneminde psikolojik bir soruna yol açabilmesi sürecinde, öncelikli olarak şema düzeyinde de işlevsel olmayan bir örüntünün oluşması önemli görünmektedir (Adıgüzel vd., 2020).

Ebeveynin çocukla arasında gerçekleşen ilişki çocuğun ruhsal ve davranışsal yönden gelişiminde, kişilik yapısının ortaya çıkmasında önemli etken olmaktadır. Ebeveynin çocukla arasındaki tutarlı davranışları, çocuğun ebeveynini rol model olarak görmesiyle kişiliğini olumlu etkilemektedir. Fakat ebeveynin çocuğa karşı tutarsız davranışları, çocuğun ebeveynini rol model almasıyla çocuğun kişiliğinde olumsuz etkiler bırakmaktadır (Ahmadova & Yavuz, 2019).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk sahibi olmak ve ebeveynlik olgusu üzerinden çocuğa verilen değer, çocuk sahibi olma ya da olmama gerekçeleri, çocuğun aile hayatındaki yeri üzerine yaptığımız bu çalışmada temel olarak insan neden çocuk sahibi olmak ister, çocuk sahibi olmayı etkileyen faktörler nelerdir ve ebeveyn-çocuk ilişkisi nasıl olmalıdır sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

Açıkça görülmektedir ki insanların etkinlikleri, ortaya koydukları roller çevrelerini etkilemekte ve ortaya çıkan değişimler doğrultusunda insan hayatını yeniden şekillendirmektedir. Bu nedenle insanı anlama çalışmalarında içinde yaşadığı aileden, toplumdan bağımsız bir değerlendirme yapmak doğru görülmemektedir. Çocuğa atfedilen değer boyutunda geçmişte ekonomik beklentiler daha baskın iken, günümüze gelindiğinde psikolojik değerlerin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Tarımsal üretimden sanayi toplumuna geçiş, kırsal yerleşim yerlerinden, kentlere göç edilmesi, aile tipindeki dönüşümler çocuğa ilişkin algıları, çocuk sahibi olmayı etkileyen unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Aile, çocuğun hayata hazırlanmasında ve hayatını sürdürmesinde en temel dinamiklerden birini oluşturmaktadır. Canlılar içinde bakıma en fazla ve en uzun süre muhtaç olan yavrunun insan yavrusu olduğu düşünüldüğünde ailenin önemi bir kez daha vurgulanmış olmaktadır. Bireyi toplumsal yaşama hazırlayan, bağımsız bir kimlik kazanmasını sağlayan, fizyolojik ve psikolojik olarak çocuğun temel gereksinimlerini karşılayan aileler olduğu gibi çocuğun çatışma içinde büyüdüğü, bakım ve gereksinimlerinin karşılanmadığı ya da ihmal edildiği aileler de görülebilmektedir. Bu nedenle ailenin çocuğun hayatında olumlu etkiler bırakabilmesi için sağlıklı ya da normal bir yapıya, iletişim ve etkileşime sahip olması gerekmektedir. Bu noktada anne baba tutumları önemli rol oynamaktadır.

Çocuk sahibi olmak, ebeveynlere büyük sorumluluklar getiren bir durumdur. Ebeveyn olmak aile yaşam döngüsünde en önemli kırılmalardan birini oluştururken, önemli değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Bu sürece uyum sağlamak, aile içinde her bireyin kişiliğine saygı göstererek, aile bütünlüğünü korumak, hem eşler arasında hem de ebeveyn-çocuk arasındaki

etkileşim ve iletişimi sağlıklı bir şekilde yürütmek sadece çocuğun değil, ailenin ve toplumun sağlığı açısından da son derece önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, C., Dümenci, S. B., & Topal, M. (2020). Çekingenlik Davranışının Tespiti ve Giderilmesine İlişkin Şema Yaklaşımı İle Büyük Ebeveyn-Ebeveyn ve Çocuk İlişkisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(1), 17-25.
- Ahmadova, P., & Yavuz, M. (2019). Annenin Bağlanma Özelliği ile Ebeveyn Tutumları ve Çocukların. *Sağlık ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(Bahar), 1-18. <https://dergi.biruni.edu.tr/index.php/2019/05/16/sayi-3-bahar/>
- Akgün, R., & Çetin, H. (2020). 4-6 yaş arası çocuğu olan ebeveyn tutumlarının ve istismar farkındalıklarının belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 42-61.
- Akyurt, M. A. (2018). Türkiye'de Doğurganlık Davranışları: Düzey, Belirleyiciler, Politikalar. İçinde Y. Esen & C. Nuhurat (Ed.), *Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi içinde (Aile, Çalı, ss. 12-33)*.
- Ayaz, B., & Kılıçarslan, F. (2020). *Aile Terapisi*. İstanbul Üniversitesi. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyalhizmetit_ao/aileterapi.pdf
- Bağçeli Kahraman, P., & Çubukçu, A. (2019). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Annelerinin İstismar Düzeyleri, Ebeveyn Tutumları ve Çocuklarının Davranış Problemleri Arasındaki İlişki. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1304-1331. <https://doi.org/10.26466/opus.507909>
- Boyacıoğlu, İ. (2020). Sosyal psikolojik açıdan nüfus politikaları: çocuğa verilen değer in aile dinamikleri ve kadının statüsü üzerindeki etkileri. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 3(3), 274-277.
- Çağlayan Bingöl, H. (2013). *Aile ve Boşanma Danışmanlığı Kılavuzu*. T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çalıklar, Ö., & Kadioğlu, H. (2020). Orijinal Makale Sağlıklı Aile Ebeveynlik Envanteri'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *J Psychiatric Nurs*, 11(1), 49-56. <https://doi.org/10.14744/phd.2019.93585>
- Camadan, F., Karataş, Z., & Bozali, S. (2017). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16((64-Ek Sayı)), 1510-1530. <https://doi.org/10.17755/esosder.306804>
- Çamur Duyan, G. (2018). *Aile Yaşam Döngüsü*. İçinde K. Tepeli (Ed.), *Aile Yaşam Döngüsü (s. 90)*. Hedef Yayıncılık.
- Canel, N. A. (2013). *Aile Yaşam Becerileri: C. 3. basım*. T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Erol, P. Ö., & Aloğlu, E. (2017). Çocuğun değeri ve aile değişimi: Türkiye'den otuz yıllık bir portre. *Sosyoloji Dergisi*, 35, 77-101.
- Gür, S. (2011). *Aile Döngüsü ve Evreleri*. <http://www.turkpdr.com/makale/yetiskinlik-psikolojisi/aile-dongusu-ve-evreleri.htm>
- Gürmen, M. S. (2019). Çocukla Gelen ve Hiç Bitmeyen İlişki: Ortak Ebeveynlik. *Türk Psikoloji Yazılar*, 22(44), 15-31. <https://doi.org/10.31828/tpy1301996120181126m000010>
- İlden Koçkar, A., & Harma, M. (2018). Aile içi anlaşmazlıklar, çocuklara yansımaları ile çocuğun değerinin yıllar içerisinde değişimi. İçinde Y. Esen & C. Nuhurat (Ed.), *Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi içinde (ss. 136-177)*. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Jeong, S. Y., & Kim, J. (2020). Asset or burden? Impact of children on parents' retirement. *Journal of Asian Economics*, 1-14. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.asieco.2020.101251>
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Ataca, B. (2005). Value of Children and Family Change: A Three-Decade Portrait From Turkey. *Applied Psychology: An International Review*, 54(3),317-337. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00213.x>
- Karaca, M. A., & Efiltili, E. (2020). The Communication Between Parents With Special Needs Children And Their Typically Developing Children In Turkey. *European Journal of Special Education Research*, 6(2).
- Koç, İ. (2014). Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi: 1968-2011. İçinde M. Turgut & S. Feyzioğlu (Ed.), *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler ve Öneriler İleri Analiz Çalışması (ss. 24-53)*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Koç, İ. (2018). Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi Sürecinde Tek Ebeveynli Ailelerin Oluşumu, Belirleyicileri Ve Refah Durumu (2006-2016). İçinde Y. Esen & C. Nuhurat (Ed.), *Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi (ss. 33-85)*. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.

- Koç, İ., & Saraç, M. (2018). Türkiye’de ilk evlilik yaşının ve evliliğe ilişkin pratiklerin değişimi ve boşanma ile ilişkisi (2006-2016). İçinde Y. Esen & C. Nuhrat (Ed.), Türkiye aile yapısı ileri istatistik analizi (ss. 88–133). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Nazlı, S. (2016). Aile Danışmanlığı: C. 12. Basım. Anı Yayıncılık.
- Nichols, P. M. (2013). Aile Terapisi Kavramlar ve Yöntemler: C. 1. basım (Ç. O. Gündüz (ed.)). Kaknüs yayınları.
- Olson, D. H., DeFrain, J., & Skogrand, L. (2011). *Marriages and Families: Intimacy, Diversity, and Strengths, Seventh Edition*. The McGraw-Hill Companies,.
- Özdemir, Ş., Torlak, Ö., & Vatandaş, C. (2013). Aile yaşam döngüsü ve tüketim. Sekam yayınları, 4.
- Pınar, Ş., & Kükcü Doğan, A. (2020). Yeni Çocuk Sahibi Olmuş Ebeveynlerin Anne Baba Rolüne Hazır Olma Durumu ile Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması. *STED / Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(4), 255–266. <https://doi.org/10.17942/sted.751964>
- Roopnarine, J. L., & Gielen, U. P. (2005). *Families In Global Perspective*. Pearson. Visit www.ablongman.com/relocator to contact your local Allyn & Bacon/Longman representative
- TDK. (2020). No Title. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- TÜİK. (2020). TÜİK. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=206&locale=tr>
- Tüzer, V., & Göka, E. (2002). Aile Terapisinin Klinik Psikiyatriye Katkısı Psikiyatrik Hastalıklarda Aileye Yaklaşım ve Uygulama. *Yeni Symposium*, 40(3), 111–117.
- Uğur, Z. B. (2018). Çocuk Sahibi Olmak İnsanları Mutlu Ediyor Mu? Türkiye’den Bulgular. *Nüfusbilim Dergisi*, 40, 83–104.
- Uğur, Z. B. (2020). Does Having Children Bring Life Satisfaction in Europe? *Journal of Happiness Studies*, 21, 1385–1406. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10902-019-00135-5>
- Yavuz, S., & Güllüpınar, F. (2019). Türkiye’de Çocuğun Ekonomik Değerini Etkileyen Faktörler: 2016 Aile Yapısı Araştırması Analizi Üzerinden Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Sosyoloji Dergisi/Journal of Sociology*, 39(2).
- Yavuz, S., & Özmete, E. (2012). Türkiye’de genç bireyler ve ebeveynleri arasında yaşanan sorunların “aile yapısı araştırması” sonuçlarına göre değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(29), 9–27.